

Mirva Kurkivuori

Ihmisolennon yöpuoli

Suomalaisista kauhuelokuvista ja niiden puutteesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi AMK

Elokuvan ja television koulutusohjelma

Opinnäytetyö

4.5.2015

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Mirva Kurkivuori Ihmisolennon yöpuoli: suomalaisista kauhuelokuvista ja niiden puutteesta 33 sivua 4.5.2015
Tutkinto	Medianomi AMK
Koulutusohjelma	Televisio- ja radiotyö
Suuntautumisvaihtoehto	Elokuva ja televisio
Ohjaaja(t)	Lehtori Antti Pönni
<p>Tämä opinnäytetyö on kirjoitettu keväällä 2015 nelivuotisen tutkinnon päätteeksi Metropolia ammattikorkeakoulussa. Siinä tarkastellaan suomalaisia kauhuelokuvia sekä Suomen elokuva- ja kauhukulttuuria hieman yleisemminkin. Päämääränä on olemassa olevien tietojen perusteella kehittää mahdollinen kaava sille, millainen kauhuelokuva Suomessa voisi menestyä. Lisäksi käydään läpi mahdollisia syitä sille, miksi kauhua on tehty Suomessa verrattain vähän, ja miksi sitä olisi syytä tehdä enemmän.</p> <p>Tutkimusmenetelminä on käytetty enimmäkseen perinteistä kirjatutkimusta siltä osin kuin sopivia teoksia on löytynyt, sekä Internetissä tehtyjä tiedonhakuja. Hieman viitteitä on otettu myös alan ammattilaisten kanssa käydyistä keskusteluista. Lisäksi on analysoitu elokuvia. Pääasiassa työ koostuu pohdinnoista ja esimerkkiteosten esittelystä. Mukana on myös joitakin selkeyttäviä kaavioita sekä tunnelmaa luovia kuvituskuvia.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda lukijan tietoon Suomen kauhuelokuvan historiaa ja nykytilannetta, sekä maalata lukijalle kuva tulevaisuudesta, jossa maamme kauhukulttuuri lähtisi uuteen nousuun. Lukijaa halutaan rohkaista pohtimaan, mitä asioita hän itse arvioi kauhuelokuvissa, ja elokuvakokemuksessa ylipäänsä. Teksti antaa lukijan sulateltavaksi myös yhden mahdollisen kauhuelokuvan aihion, joka juuri Suomessa voitaisiin toteuttaa.</p> <p>Työn lähtökohtana on ollut paljolti kirjoittajan oma uteliaisuus ja innostus aihetta kohtaan, mutta toiveena olisi, että myös lukija kiinnostuu suomalaisesta kauhusta ainakin sen verran, että kiinnittää huomionsa sen vähyyteen kotimaisessa elokuvatarjonnassa. Työssä on haluttu tuoda esille, että vaikka kaikki eivät kauhun ystäviä olekaan, se on hyvin olennainen genre muiden joukossa, ja että se on perinteisesti ollut Suomessa vähintäänkin ali-edustettu.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on vain lyhyt katsaus aiheeseen, mutta kirjoittaja toivoo, että se on ensiaskel kohti oikeaa elokuvaprojektia – kun ajoitus on oikea.</p>	
Avainsanat	kauhuelokuva, suomalainen elokuva

Author Title	Mirva Kurkivuori Night Side of a Human Being - Finnish Horror Movies, Or the Lack Thereof
Number of Pages Date	33 pages 4 May 2015
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Film and Television
Specialisation option	Television and Radio Broadcasting
Supervisor	Antti Pönni, Senior Lecturer
<p>This Bachelor's thesis was written in the spring of 2015, at the conclusion of four years of studies at Metropolia University of Applied Sciences. It explores Finnish horror movies and the Finnish movie and horror culture in general. The goal of the thesis is to find a recipe for a successful Finnish horror movie, based on the existing knowledge. It also searches for reasons for the fact that horror has been a relatively small genre in Finland, and why it should not remain as such.</p> <p>The research methods involve a literature review and information search on the Internet. Some ideas have also been drawn from discussions with professional filmmakers. A considerable part of the thesis includes introductions and analyses of example movies. There are also a few clarifying charts and mood-establishing photos.</p> <p>The meaning of this thesis is to provide the reader with some knowledge of the history and current situation of Finnish horror movies, and also to create a vision of a future where the Finnish horror culture would generate noteworthy films. The reader is encouraged to consider the things they personally value in horror movies, and movies in general. The thesis also introduces an idea for a specifically Finnish production of a horror movie.</p> <p>The starting point of the thesis has largely been the author's personal curiosity and enthusiasm towards the subject. Hopefully also the reader will become interested in the area of Finnish horror – at least to the extent that they recognize its absence in the field of Finnish film. The thesis points out that even though everyone does not like horror, it is just as important a genre as all the others, but it has traditionally been underrepresented in Finland.</p> <p>This thesis is only a quick peek at the matter, but the author remains hopeful that it will be the first step towards an actual movie project – when the timing is right.</p>	
Keywords	Horror movie, Finnish movie

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Missä mennään?	3
2.1	Mikä tekee kauhusta kauhua?	3
2.2	Suomalaisen kauhun kuva	5
2.3	Sata vuotta, 20 kauhuelokuvaa	8
3	Kauhu meillä ja muualla	10
3.1	Suomi on pelottava paikka	10
3.2	Maassa maan kauhulla	14
3.3	Risto Räppääjä ja puukkojunkkarit	16
4	Suuren Suomalaisen Kauhuelokuvan resepti	22
4.1	Ainesosat	22
4.2	Sekoitusuhde	24
5	Lopuksi	29
	Lähteet	31

1 Johdanto

”Mun kanssa on tosi kurja kattoo mitään kauhuleffoja, kun mä vaan nauran niille maskeille,” totesi ystäväni, kun laitoin AJ Annilan ohjaaman *Saunan* (Suomi, 2008) pyörimään. Ystäväni on opiskellut maskeeraajaksi eikä hätkähdä vähästä, joten luonnollisesti hänen huomionsa kiinnittyi elokuvissa herkästi meikkauksiin ja tehosteisiin. Itse saatoin nauttia leffasta sellaisenaan, ja niin teinkin, vaikka kyseisestä elokuvasta kuullaan myös paljon moitteita.

Elokuvan katsottuani aloin pohtia, miksi sitä on moitittu. Mielestäni *Saunassa* on oivallisesti käytetty hyväksi Suomen historiaa, mytologiaa ja perinteitä kauhun elementteinä, ja se on visuaalisesti kiehtova. Jollei tällainen kauhuelokuva suomalaisille kelpaa, niin mikä sitten? Koetin muistella muita näkemiäni suomalaisia kauhuelokuvia ja tajusin suuresti hämmästyen, ettei niitä ollut. Niitä ei tullut edes mieleen.

Jotain täytyy olla pielessä. Suomessako ei muka tehdä kauhuelokuvia? Siis *Suomessa*, jossa kaikkeen ilonpitoon liittyy aina melankolisuuuden vivahde, ja jossa jo muinaisina aikoina nurkan takana vaani aina jos jonkinlainen vaara? Suomessa, jossa pimeys ja kylmyys ovat vallitsevia olosuhteita jopa keskellä kesää, jos tulee kuunnelleeksi ”Kohta se talvi taas kuitenkin tulee” -manailijoita? Voiko kauhuelokuville muka olla parempaa ympäristöä?

Tältä pohjalta päätin alkaa rakentaa opinnäytetyötäni. Olisin kai voinut valita tukevamman lähtökohdan, mutta tämä vetosi minuun kauhuelokuvien fanina syvästi. Haluan selvittää syyt sille, miksi kauhuelokuva on Suomessa niin aliedustettu genre. Haluan tuoda esille syyt siihen, miksi näin ei pitäisi olla. Ja haluan kulminoida tutkimukseni siihen, että selvitän ”täydellisen suomalaisen kauhuelokuvan” reseptin, sikäli kuin sellaista löytyy. Tämä toimisi myös tienviittana itselleni, jos joskus alan haikailla kauhuelokuvan tekemistä, mikä ei ole mitenkään mahdoton ajatus.

Aion etsiä vastauksia useista paikoista. Internet on tietysti korvaamaton tietolähde, ja siellä erityisesti suomalaiset keskustelupalstat tarjoavat hyvinkin paljon tietoa ja näkemyksiä aiheesta. Rohkaisen näitä näkemyksiä esiin myös tekemällä pieniä gallupeja. Tarkoitukseni on saada hieman suuntaviivoja siitä, mitä tyypillinen suomalainen maamme kauhuelokuvakulttuurista ajattelee.

Käytän ilman muuta hyväkseni kaikkea kirjallisuutta, jonka löydän. En usko, että suomalaisesta kauhuelokuvasta sinänsä on kirjoitettu paljonkaan, mutta olen suunnitellut tekeväni taustatyötä niin Helmet-kirjastoissa, Aralis-kirjastossa, Kansallisessa Audiovisuaalisessa Instituutissa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjastossa kuin Helsingin yliopiston kirjastollakin, ja uskon että onnistun tarkkaan tehdyllä työllä löytämään aiheelleni arvokkaita aineistoja. Minulla on työharjoitteluiden sekä ystävien kautta joitakin kontakteja suomalaisiin elokuva- ja tv-alan ammattilaisiin, ja aion kysellä myös heidän mielipiteitään ja näkemyksiään tästä Suomen aliedustetusta elokuvagenrestä.

Ja ilman muuta aion katsoa kauhuelokuvia. Koetan hankkia käsiini mahdollisimman monta kauhuelokuvaksi luokiteltua suomalaisteosta, katsoa niitä ja analysoida niiden rakenteita, kauhuelementtejä ja sitä, miten nimenomaan suomalaisuus näkyy niissä. Vanhimpia elokuvia voi olla haastavaa löytää, mutta useimmista löytyy varmasti ainakin juonikuvauksia, joiden pohjalta voi tehdä varovaista analyysia.

Jos koettaisin muotoilla jonkinlaista hypoteesia siitä, millaisia vastauksia löydän, voisin äkkiseltään arvella ainakin, että Suomessa ei ehkä ole kovin suuria markkinoita kauhuelokuville. Itse olen niiden kova fani ja tunnen myös paljon muita samanhenkisiä, mutta yhtä lailla tunnen paljon ihmisiä, jotka eivät kestä katsoa kauhua lainkaan. Kenties tässä hyytävässä ympäristössämme on aivan tarpeeksi jännitystä useimmille, eikä sitä kaivata enää viihteen muodossa? Tai kenties tietynlainen melankolia ja raskasmielisyys ajaa Suomessa kauhun asiaa? Täysin mahdollista. Mutta aion tutkia asian perin pohjin.

"We make up horrors to help us cope with the real ones."

-Stephen King

2 Missä mennään?

2.1 Mikä tekee kauhusta kauhua?

Ensiksi lienee syytä määritellä se, mitä ollaan etsimässä. Mikä on suomalainen elokuva? Se on melko itsestään selvää: suomalaisten tekijöiden (pääasiallisesti) Suomessa tekemä elokuva. Mutta entäpä kauhuelokuvan määritelmä? Pitääkö sen kauhistuttaa katsojaansa? Pitääkö siinä olla yliluonnollisia elementtejä? Pitääkö jonkun kuolla?

Peter Schepelern sanoo teoksessa *Kun hirviöt heräävät* seuraavaa:

Kauhuelokuvan määritelmä voisi olla: fiktioelokuva, joka pyrkii herättämään yleisössä kauhun ja pelon tunteita käyttäen sellaisia tapahtumakulkuja, jotka käsittelevät makaabereja (miehellään myös morbideja, verisiä, rikollisia ja mahdollisesti mielikuvituksellisia) asioita, ja kerrontatapaa, joka painottaa jännitystä, yllätyksiä ja kauhutehosteita. Tässä voi panna merkille, että erilaisten temaattisten, dramaturgisten ja tyylillisten ainesten lisäksi lajityyppiä hahmottavana välttämättömänä puolena on yleisön tietynlainen reaktio.
(Kinisjärvi & Lukkarila (toim.), 1986, 16)

Katsojan kauhistuttaminen on siis ainakin Schepelernin mukaan hyvin olennainen kauhuelokuvan piirre – ja olen ehdottomasti samaa mieltä, joskin haluaisin huomauttaa, että eri katsojilla on varmasti hyvin erilaiset kynnykset kauhistumiseen. Monet ihmiset pelästyvät ja järkyttyvät valkokankaan tapahtumista herkästi silloinkin kun kyseessä ei ole varsinainen kauhuelokuva; pelkkä tiivis toiminta tai veren näkyminen voi olla toisille liikaa.

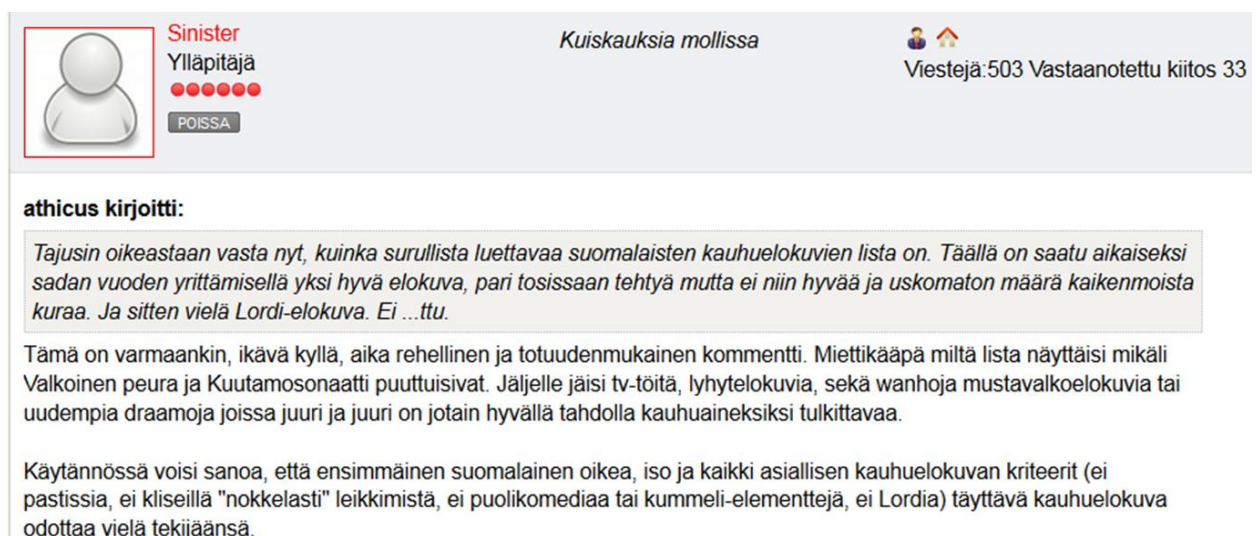
Jotkut katsojat, erityisesti ne, jotka ovat nähneet kauhuelokuvia paljon, taas eivät hätäköhdä juuri mistään. Itse katson kuuluvani tähän ryhmään, mutta se ei tarkoita, etteivätkö kauhuleffat koskaan pelottaisi minua. Jotkut kauhugenreen lukeutuvat elokuvat aiheuttavat minussa enemmän hilpeyttä tai surua tai jopa inhoa, mutta on myös niitä, jotka ovat aivan rehellisesti karmivia. Henkilökohtaisesti jakaisin kauhuleffojen herättämisen pelon vielä kahteen eri ryhmään: hyvät kauhuelokuvat saavat niitä katsoessa sydämen hakkaamaan lujempaa ja kenties hätkähtämään ja huudahtamaan, kun jotakin pelottavaa tapahtuu. Parhaat kauhuelokuvat taas palaavat mieleen vielä paljon myöhemmin, yön pimeydessä, kun uni ei tahdo tulla tai kun ullakolta kuuluu ääniä.

Aiemmin lainaamassani tekstinpätkässä Schepelern mainitsee myös, että elokuvan tulisi käsitellä makaabereja aiheita. Ei vaadi paljoa aivotyötä huomata, että ehdottomal-

la valtaosalla kaikista kauhuelokuvista perimmäinen teema on sama: kuolemanpelko. Tilanteet, paikat, hahmot ja ongelmat vaihtelevat laidasta laitaan, mutta yleensä elokuvan perimmäinen ajatus voidaan tiivistää siihen, että jonkun henkeä uhataan. Se mielestäni osoittaa selkeästi, että ihmiset pelkäävät kuolemaa enemmän kuin juuri mitään muuta. Se on väistämätön mutta ihmismielelle kovin tuntematon alue, ja vaikka kuolema sinänsä on yksiselitteinen tapahtuma, siihen johtavat tiet ovat monihaaraisia ja usein synkkiä ja epätoivottuja. Siitä on siis helppo kutoa tarinoita, jotka kauhistuttavat yleisöä.

Mainittakoon erikseen vielä eräs kauhuteema, joka on varmasti yksi kaikkien aikojen käytetyimmistä: vampyyrit. Verta imevät yön kulkijat ovat aina hyvin vahvasti dominoineet kauhugenreä niin kirjallisuudessa kuin elokuvissakin. Esimerkiksi Mikael Enckell mainitsee esseessä, joka löytyy teoksesta *Elokuva ja psyyke 3: Tarinan lumous*, että F.W. Murnau'n ohjaama *Nosferatu (Nosferatu, eine Symphonie des Grauens, Saksa 1922)* edustaa hänen mielestään kauhuelokuvien ehdotonta kulta-aikaa. Sen tunnelma on Enckellin mukaan jopa epätoivoon taittuva, ei ainoastaan pelottava – ja tietynlainen surumielisyys onkin aina leimannut vampyyritarinoita. Enckell toteaa myös, että kauhuelokuvan synkkä viehätys piilee siinä, että se näyttää meille viihteen varjolla niitä salaisia, sadistisia ja pahoja taipumuksia, joita löytyy ihmisen mielen perukoilta mutta joita emme suostu itessämme näkemään. (Alanen (toim.) 2012, 190-206.)

Onko Suomessa sitten tehty elokuvia, jotka morbidien aihepiiriensä ja yllättävien kauhutehosteidensa avulla kauhistuttaisivat yleisöä? Alla oleva screenshot on otettu suomalaisen *H.P. Lovecraft – historiallisen seuran* sivuilta löytyvästä keskustelusta:

Sinister
Ylläpitäjä
●●●●●
POISSA

Kuiskauksia mollissa

Viestejä:503 Vastaanotettu kiitos 33

athicus kirjoitti:

Tajusin oikeastaan vasta nyt, kuinka surullista luettavaa suomalaisten kauhuelokuvien lista on. Täällä on saatu aikaiseksi sadan vuoden yrittämisellä yksi hyvä elokuva, pari tosissaan tehtyä mutta ei niin hyvää ja uskoton määrä kaikenmoista kuraa. Ja sitten vielä Lordi-elokuva. Ei ...ttu.

Tämä on varmaankin, ikävä kyllä, aika rehellinen ja totuudenmukainen kommentti. Miettikääpä miltä lista näyttäisi mikäli Valkoinen peura ja Kuutamonaatti puuttuisivat. Jäljelle jäisi tv-töitä, lyhytelokuvia, sekä vanhoja mustavalkoelokuvia tai uudempia draamoja joissa juuri ja juuri on jotain hyvällä tahdolla kauhuaineeksi tulkittavaa.

Käytännössä voisi sanoa, että ensimmäinen suomalainen oikea, iso ja kaikki asiallisen kauhuelokuvan kriteerit (ei pastissia, ei kliseillä "nokkelasti" leikkimistä, ei puolikomediaa tai kummeli-elementtejä, ei Lordia) täyttävä kauhuelokuva odottaa vielä tekijäänsä.

Kuvio 1. Suomalaiset kauhuelokuvat kautta aikojen –keskustelu, sivu 8. H.P. Lovecraft - historiallinen seura 17.10.2013.

Kyseisessä ketjussa ruoditaan suomalaisia kauhuelokuvia kautta aikojen. Kauhun suurkuluttajat ovat listanneet ne parikymmentä suomalaista elokuvaa, jotka voidaan luokitella kauhugenreen, vaikka niistäkin useat ovat paljolti kauhukomedialla tai draamaa. He tuntuvat olevan kanssani samaa mieltä siitä, että Suomen kauhuelokuvakulttuuri on valitettavan alikehittynyt. Vain muutama nimi listalta erottuu Suomen draama-, historia-, ja komediapainotteisesta elokuvamassasta. Päätin tarkastella joitakin niistä.

2.2 Suomalaisen kauhun kuva

Valkoinen peura (Suomi, 1952) on suomalaisen kauhuelokuvan tärkeimmäksi ja klassisimmaksi kutsuttu teos. Elokuvassa Lapin neito Pirita kaipaa miesten huomiota aviomiehensä ollessa pitkiä aikoja poronhoidossa. Pirita etsii apua šamaanin noituudesta, mutta loitsiikin itsensä vahingossa muuttumaan vitivalkoiseksi poroksi jokaisella täydelläkuulla ja päätyy noina aikoina houkuttelemaan miehiä peräänsä ja turmioon. Lopulta Piritan kohtaloksi koituu hänen aviomiehensä keihäs.

Katsottuani elokuvan minun on pakko myöntää, että suuri osa juonesta jäi minulle hyvin hämäräksi. Teoksessa luotetaan enemmän kuvien ja tunnelmallisen musiikin voimaan kuin dialogiin. Ehkä olen sitten liiaksi sellaisen sukupolven lapsi, jonka elokuvat ovat valmiiksi pureksittuja ja rautalangasta väännettyjä, mutta en voi väittää tajunneeni elokuvaa katsoessa esimerkiksi sitä, miksi Pirita ylipäättään hakeutui šamaanin puheille – elokuvan alku oli mielestäni hyvinkin idyllinen kuvaus onnellisesta avioliitosta.

Minua kiusaa myös esimerkiksi sellainen yksityiskohta, että elokuvan nimi on *Valkoinen peura*, vaikka eläin, joksi Pirita muuttuu, voi aivan yhtä hyvin olla poro, sillä näitä kahta on hyvin vaikea erottaa toisistaan, ainakin maallikon näkökulmasta. Poroksi muuttumisessa olisikin enemmän järkeä, kun elokuvan ympäristö ja hahmokaarti edustavat tyyppillistä lappilaista porotokkayhteisöä.

Hain elokuvan taustatietoa Peter von Baghin suurteoksesta *Suomalaisen elokuvan uusi kultainen kirja*. Siinä selvennetään, että avioliiton vieraantumisen lisäksi yksi elokuvan teema on identiteetin häilyvyys, joka näkyy siinä, että Piritan mieli on jossain määrin jakautunut hänen normiminänsä ja peuraksi muuttuvan noidan välillä. Toinen vahva teema on synnillisen, tässä tapauksessa avioliiton ulkopuolisen, erotiikan kohtalokkuus. (Von Bagh, 2005, 196-197.)

Kuolemanpelko on ehdottomasti läsnä, sillä Piritan jäljille lähtevät miehet eivät palaa takaisin. Tarinassa on siis aivan hyvät ainekset, ja se on mielestäni kiehtova, mutta toteutus on vähän sekava ja nykykatsojan silmillä tietysti vanhanaikainen. Visuaalisesti elokuva on kaunis, ja mustavalkoinen kuva toimii varsin erinomaisesti Lapin lumisissa maisemissa. Mutta pelottava se ei ole.

Enemmän omaan makuuni, ja mielestäni pelottavampi, on jo aiemmin mainitsemani *Sauna* (2008). 1500-luvun lopulle sijoittuva elokuva kertoo suomalaisveljeksistä, jotka vastahakoisesti kulkevat pienen Venäjän lähetystön kanssa merkitsemässä Suomen ja Venäjän rajaa, kunnes sattuvat suon keskellä olevaan unohtuneeseen kylään. Tarina on alkuinnostusta saakka synkkä ja uhkaavan sävyinen. Veljesten omaatuntoa painaa vierailu maatalossa, jossa vanhempi veli Erik tappoi isännän ja nuorempi Knut lukitsi tyttären kellariin, jonne tämä jäi kuolemaan. Suolla tyttö kummittelee Knutille, jonka mielenterveys alkaa rakoilla. Kylän laidalla uhkaavana seisova saunarakennus muodostuu tarinan kauhukeskiöksi.

Kuvio 2. Mirva Kurkivuori, 2015

Sauna kärsii kenties liiasta yrittämisestä; siinä on lukuisia kauhuelementejä, joista monet jäävät irrallisiksi ja saavat aikaan yksityiskohtien ähkyn – ja toisaalta sen tärkeimmistä elementeistä ei kenties ole otettu kaikkea mahdollista irti. Tarina on myös melko sekava, ja monet juonenkäänteet jäävät hyvin epäselviksi. Siitä huolimatta pidän *Sau-*

nan tunnelmasta ja maailmasta. Jännitys ei lakkaa hetkeksikään, ja karmivia asioita tapahtuu. Filmi on myös visuaalisesti ja musiikiltaan onnistunut, ja näyttelijäntyo on taitavaa.

Näitä kahta elokuvaa yhdistää vahva suomalaisuuden tuntu. Samanlaisia tuskin olisi voitu tehdä missään muussa maassa. *Valkoisessa peurassa* tämä näkyy tunturimaisena ja poronhoitokulttuurina, joka on jopa kaupungissa kasvaneelle eteläsuomalaiselle selkeä kuva kotimaan kulttuurista – tekijät ovat sanoneet, että tarina on pohjimmiltaan ajasta ja paikasta riippumaton (Von Bagh 2005, 197), mutta omasta mielestäni se on silkkaa Suomea; samaa korostavat myös elokuvan tietyytyyppinen vähäeleisyys ja dialogin niukkuus. *Saunassa* on paljonkin erittäin Suomi-leimallisia elementtejä: se pohjautuu vahvasti maamme historiaan, luonto on isossa osassa, saunaan liittyvät periinteet ja taikausko korostuvat äärimilleen. Lisäksi Erikin hahmo on varsinkin elokuvan alussa harvinaisen tyypillinen jäyhä puukkojunkkari.

Edellä käsitellyt elokuvat ovat niitä laajalle yleisölle tutumpia Suomi-kauhuja, mutta maassamme elää myös jonkin verran underground-elokuvakulttuuria, joka on paneutunut kauhuun. Tämän lajityypin varmasti äänekkäin edustaja on Sami Haaviston luotsaama Blood Ceremony Films -tuotantoyhtiö, jolta on tähän mennessä ilmestynyt neljä elokuvaa (Blood Ceremony Legion, <<http://www.bloodceremony.net/>>). BCF:n ote kauhuun on hieman ronskempi kuin valtavirtaelokuvissa – käytännössä elokuvat ovat hieman kieli poskessa tehtyjä pikkutuhmia fantasiatarinoita, joissa ei säästellä alastomia naisvartaloita eikä tekoverta.

Haaviston ohjaamat elokuvat eivät varmastikaan solahda samalla tavalla selkeään suomalaisuuden muottiin kuin aiemmin mainitut, sillä kauhuerotiikkaa tehdään samaan tyyliin joka puolella maailmaa. Elokuvat on nimetty englanniksi, ja usein näyttelijöitäkin on haettu ulkomailta. On kuitenkin tärkeää suomalaisen kauhuelokuvakulttuurin kannalta, että Blood Ceremony Filmsiä ei jätetä sivuun, sillä se todistaa, että Suomesta löytyy halua ja intoa kokeilla jotain, mitä ei perinteisesti ole nähty. BCF ei todennäköisesti eroottisen sisältönsä takia ole päässyt valtavirtaan eikä saanut kovin auliisti rahoitusta. Kirjan *Blood, boobs and 10 year hell of making movies* esipuheessa Haavisto kirjoittaa:

Blood Ceremony Films ei kiitä Suomen Elokuvasäätiötä, koska kokee sen ajavan vain suurten tuotantoyhtiöiden sekä omia etujaan veronmaksajien rahoilla ja kerkoittavan uuden polven elokuvantekijöitä tämän taiteen saralta arrogantilla käytäytymisellään.
(Haavisto 2011, 10)

Asialla varmasti on kaksi puolta; itse työharjoittelua hyvinkin pienessä tuotantoyhtiössä (alle 10 ihmisen henkilöstö) tehneenä tiedän, että kyllä pienetkin tekijät voivat nauttia SES:n tukea. Mutta en epäile, etteikö Säätiö olisi joutunut eväämään tukia monilta pieniltä tekijöiltä, joilla on suuri potentiaali, vain koska heidän ideansa ovat liian kaukana tyypillisen suomalaisen elokuvamausta. Pelkään pahoin, että nimenomaan kauhuelokuvat ovat genrenä saaneet kärsiä tästä.

2.3 Sata vuotta, 20 kauhuelokuvaa

Päätin kasata suuntaa-antavan kaavion siitä, miltä Suomen kauhuelokuvatarjonta suurin piirtein näyttää. Taulukkoon 1 olen kerännyt kaikki kauhuelokuviksi mainitut suomalaiselokuvat vuosien varrelta, mutta siihen ei ole merkitty lyhyitä (alle 60 min.) kauhuelokuvia.

Taulukko 1. Suomalaiset kauhuelokuvat.

Elokuva	Vuosi	Huomioita
<i>Rautakylän vanha parooni</i>	1923	Mykkäelokuva.
<i>Noidan kirot</i>	1927	Mykkäelokuva. Tapahtumapaikka Lappi, noidan kiroama seita aiheuttaa onnettomuutta.
<i>Linnaisten vihreä kamari</i>	1945	Kauhuromantiikka. Kauhuelementtinä kummitukset ja kirous, mutta keskittyy paljolti rakkausotkuihin.
<i>Noita palaa elämään</i>	1952	Kohua herättäneitä alastomuuskohtauksia.
<i>Valkoinen peura</i>	1952	Kauhufantasia. Suuresti ylistetty, Golden Globe -voittaja.
<i>Kummituskievari</i>	1954	Kauhuelementti kummitushuhujen muodossa, mutta enimmäkseen jännitysromantiikkaelokuva.
<i>Kivikasvot: Lepakkolinna</i>	1979	Humoristinen kauhumusikaali. Hahmoina mm. Dracula ja Frankenstein.
<i>Kuutamonaatti</i>	1988	Tunnetuimpia suomalaisia kauhuelokuvia. Hieman Texas Chainsaw Massacre -henkinen tarina punaniskoisten ahdistelemasta huippumallista.
<i>Kuutamonaatti II: Kadunlakaisijat</i>	1991	Farssihenkinen jatko-osa, jossa kuolleet herätetään henkiin saunan ja viinan voimin, ja naisten jahtaaminen jatkuu.
<i>Kaivo</i>	1992	Luetellaan draamaksi, mutta kertoo tositarinan lapsensa hukuttaneesta naisesta.
<i>Kauhun millimetrit</i>	1992	Möbius-elokuva nuorta naista varjostavasta muukalaisesta.
<i>Silmä silmästä</i>	1999	Kuolleen isänsä syntejä selville ottava nuori kuvanveistäjä kohtaa ongelmia pikkukylässä.
<i>Desire of the Innocent Blood</i>	2002	Blood Ceremony Films.

<i>Rites of Blood</i>	2004	Blood Ceremony Films.
<i>Succubus</i>	2006	Blood Ceremony Films.
<i>Dark Floors</i>	2008	"Lordi-elokuva", huonosti menestynyt, englanniksi tehty kauhuelokuva jossa Lordi-yhtyeen jäsenet ovat tarinan hirviöitä.
<i>Sauna</i>	2008	Parhaiten tunnettuja suomalaisia kauhuleffoja. Suomen historiasta ja mytologiasta ammentava synkkä kummitustarina.
<i>Black Blooded Brides of Satan</i>	2009	Blood Ceremony Films.
<i>Skeleton Crew</i>	2009	Hylättyyn mielisairaalaan sijoittuva kidutuselokuva.
<i>Syvälle salattu</i>	2011	Psykologinen trilleri. Kauhuelementtinä vesihenki ja lapsen kohdistuva uhka.

Kuten taulukosta voi päätellä, kauhuelokuvia ei tosiaan ole tehty Suomessa kovin suurella innolla. Viimeisten n. 90 vuoden aikana kauhuleffoja on syntynyt kenties parikolme vuosikymmenessä aina 90-luvulle saakka. Sen jälkeen genre on saanut hieman enemmän edustusta – tosin 2000-luvun kauhuilusta vastaa enimmäkseen Blood Ceremony Filmsin verisen sensuelli filmografia.

En merkinnyt tähän taulukkoon paljon huomiota herättäneitä ”Salkkarileffoja”. *Nightmare: Painajainen merellä* (Suomi 2012) sekä *Nightmare: Painajainen jatkuu* (Suomi 2014) perustuvat suosittuun *Salatut elämät* -sarjan (Suomi 1999-) hahmoihin. Ne putoavat todennäköisesti enemmän trillerin kuin kauhun kategoriaan, ja samaa on sanonut niiden ohjaaja Marko Äijö (Huhtala, artikkeli 1.6.2012). Käsittelen Nightmare-elokuvia ja niiden listasta pudottamista tarkemmin myöhemmässä luvussa. Myös monet muut listan elokuvista ovat luokittelultaan hieman epämääräisiä eivätkä siten täyty esimerkiksi Rick Altmanin vaatimusta selkeästi yhteen genreen kuulumisesta (Altman 1999, 31), mutta ikävä totuus on se, että lista jäisi tyngäksi jos karsisin siitä pois kaikki paitsi puhdasveriset kauhuelokuvat.

Joitakin merkittävämpiä lyhytelokuvia, jotka jätin taulukosta pois, ovat esimerkiksi *Transvestijan tarinoita* (Suomi 1975), kauhuparodia jossa hirviöntappaja kutsutaan karkottamaan vampyyri vuoristokylän kimpusta, *Merkitty* (Suomi 1984), yhden jakson mitaiseksi jääneen Yöjuttu-sarjan tarina naisesta, joka itsemurhan tehtyään herää henkiin, *Kuolema käy kuusi beessä* (Suomi 1993), parodiallinen splatter-elokuva ruokapöytänsä kuolleen isoäidin jälleennousemisesta ja perheen sisällä leviävästä hulluudesta sekä *Kuolleiden talvi* (Suomi 2005), täysverinen zombie apocalypse -elokuva sijoitettuna Pohjois-Savoon. Voisiko näiden elokuvatietojen ja muiden pohdintojen perusteella

muodostaa jonkinlaisen käsityksen siitä, mikä on suomalaisten mielestä pelottavaa? Yritetään.

Kuvio 3. Mirva Kurkivuori, 2015

3 Kauhumeillä ja muualla

3.1 Suomi on pelottava paikka

Siitä alkaen, kun päätin opinnäytetyöni aiheen, olen tehnyt vaihkaista tutkimusta suomalaisten kauhuelokuvatietoudesta – kun otan aiheen esille, ihmiset alkavat yleensä automaattisesti pohtia tietämiään elokuvia. Lisäksi olen kysellyt aiheesta joillakin Internet-palstoilla sekä pyytänyt eräitä suomalaisia tv-alan tekijöitä (joihin tutustuin työharjoittelussa) kertomaan ajatuksiaan. Pääsääntöisesti vastaukset ovat aina samoja: mieleen tulevat *Sauna* (2008) ja *Dark Floors* (Suomi 2008). Kauhuleffoihin enemmän perehtyneet saattavat mainita myös *Valkoisen Peuran* (1952) ja *Kuutamonsonaatin* (Suomi 1988). Rohkenen arvella, että jos kyselisin suomalaisia komedioita, niin vastaukset olisivat paljon monipuolisempia.

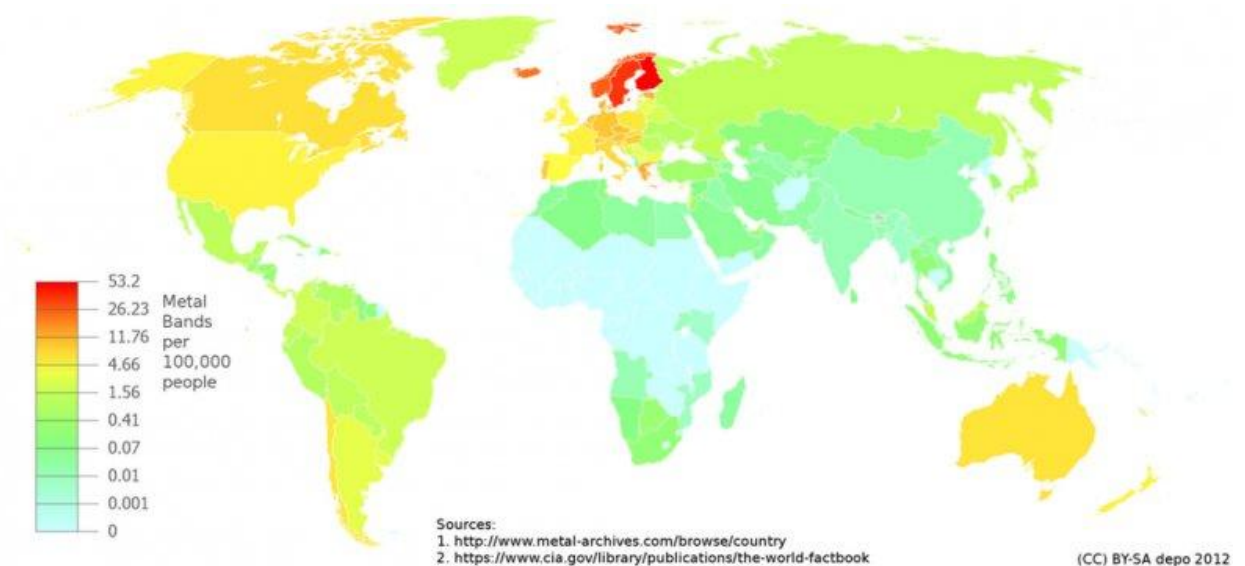
Pelottavimpia kauhuelokuvia tiedusteltaessa vastaukset painottuvat yleensä klassikkoihin ja hyvin suosittuihin uudempiin elokuviin. Esimerkiksi *The Shining – Hohto* (*The Shining*, USA-Englanti 1980), *Manaaja* (*The Exorcist*, USA 1973), *Paranormal Activity* (USA 2007) ja *Kirottu* (*The Conjuring*, USA 2013) mainitaan usein. Ainakin näille neljäl-

le elokuvalla yhteistä on se, että kauhuelementtinä on jokin näkymätön voima, joka vaikuttaa fyysiseen maailmaan – tarkalleen ottaen jonkun hahmon mieleen, ja yleensä vahingoittaa hänen mielenterveyttään. Psykologinen kauhu todetaan muutenkin usein pelottavammaksi kuin veri ja silpominen, joiden aiheuttama reaktio on lähinnä kuvotuksen sekainen kauhistus.

Aaveet ja psyykkiset voimat siis vetoavat ihmisiin. Eipä Suomen kansanperinteestäkään kauhutarinoita puutu. Varsinkin kristinuskoa edeltävänä aikana erilaiset henget ja luonnonvoimat olivat olennainen osa ihmisten arkielämää: elättikäärmeille tarjottiin maitoa, karhua ei mainittu oikealla nimellä ja eri jumalia ja haltijoita oli tusinoittain. Kaikki voimat eivät kuitenkaan olleet yksinomaan hyviä ja avuliaita. Monet henget ja hirviöt johdattelivat ihmisiä tuhoon (vrt. *Valkoisen Peuran* Pirita), ryöstivät lapsia tai loitsivat kirouksia. Kummitustarinat edustivat myös suurta osaa jo varhaisesta kauhuromanttisesta kirjallisuudesta Suomessa (Sarjala 2007, 67).

E erityisen paljon suomalaisessa kansanperinteessä tunnetaan tarinoita piruista. Nämä voivat olla joko vähäisempiä demoneita, jotka esiintyvät joskus yksin ja joskus laumoissa, tai itse paholaisen ilmentymiä. Pirutarinoita on laajasti erilaisia, kuten Mari Purolan (2011, 8-11) toimittamassa teoksessa *Suomalainen piru: Paholainen kansanperinteessä* kerrotaan. Joskus paholainen on avun tuoja, joka on herkemmin auttamassa kuin kaukaa taivaasta katseleva Jumala, joskus armoton syntisten rankaisija, joskus ihmisillä leikkelijä tai viettelijä, joskus opetuksen antaja, jonka ilmestyminen tekee ihmisestä lopulta paremman. Mutta olipa paholaisen rooli mikä tahansa, sen olemus selvästi kiehtoo suomalaista mielenlaatua. Paholaismytologioiden ynnä muiden yliluonnollisten ilmiöiden runsaus on yksi syy sille, miksi väitän, että Suomi olisi oivaa kylvömaata elinvoimaiselle kauhuelokuvakulttuurille.

Kannattaa myös muistaa, että Suomi on synkän ja tunnelmallisen metallimusiikin luvattu maa. Reddit-sivuston käyttäjä depo_ julkaisi vuonna 2012 tekemänsä kartan (kuvio 4, seuraavalla sivulla), joka osoittaa metallibändien määrän asukkaita kohti (Slate, <http://www.slate.com/blogs/business_insider/2013/11/12/map_of_heavy_metal_bands_by_country.html>). Kartta levisi laajemmalle, kun Ruotsin ulkoministeri Carl Bildt jakoi sen Twitterissä vuonna 2013 ja mm. Business Insider-verkkojulkaisu teki aiheesta artikkelin.

Kuvio 4. Reddit-käyttäjä depo_:n laatima metallibändikartta. <<http://i.imgur.com/P5Yfz.png>>

Kartassa näkyy selvästi, että Pohjoismaat ovat metallimusiikin kärjessä, ja Blabbermouth.net -sivuston mukaan Suomen metallitilastot ovat kaksinkertaisesti niin suuret kuin Ruotsin ja Norjan (Blabbermouth, <<http://www.blabbermouth.net/news/finnish-postal-service-to-honor-nightwish-children-of-bodom-apocalyptica-him-on-stamps/>>).

Metallimusiikin suosio kertoo mielestäni paljon suomalaisesta mielenlaadusta – melankolisuus, mahtipontisuus ja tietynlainen räyhäkäs äänekkyyds kiehtovat meitä. Eikö näitä piirteitä löydy myös kauhuelokuvista?

Lisämakua argumenttiini tuo tietysti sää. Suomalaiset eivät ole koskaan arastelleet kertoa maailmalle, että kylmimmät ja pimeimmät talvet löytyvät täältä. Olemme kieroutuneen ylpeitä rankoista sääoloistamme ja kaamosmasennuksestamme – jopa siinä määrin, että helteisimpänä kesäpäivänäkin kuumuuden päivittelijät saavat kuulla jatkuvasti: ”Ei saa valittaa nyt kun on viimeinkin lämmintä, *kohta se talvi taas tulee!*” Stereotyyppisesti suomalaisuus merkitsee meille sisulla pimeyden läpi puskemista, meitä suurempien voimien (ts. luonnon) ehdoilla elämistä sekä hiljaista (tai toisinaan vähemmän hiljaista) jääräpäisyyttä. Ketään ei yllättäne, että samoja elementtejä on helppo soveltaa kauhugenreen.

Vaikka kauhuelokuvat ovat Suomessa vähissä, kauhukirjallisuutta ja -tarinoita löytyy hieman runsaammin, alkaen jo 1840-luvulta, jolloin Zachris Topelius viehättyi kauhuro romantiikasta kummituksineen ja yliluonnollisine ilmiöineen (Sarjala 2007, 8). Jukka Sarjala pohtii kirjassaan Salonkien aaveet, että kauhukirjallisuus on alkuaikoinaan ollut genrenä väheksytty ja rahvaanomaisena pidetty, eikä sille ollut sijaa korkeakirjallisu-

dessa. Suomessa on arvostettu enemmän realismia ja vähemmän voimakkaita tunteita herättävää kirjallisuutta. (Sarjala 2007, 13-14.) Mielestäni kaikuja tällaisesta suhtautumisesta voi helposti nähdä myös kauhuelokuvakulttuuriimme liittyen.

Omasta lapsuudestani mieleen ovat elävästi jääneet Pirkko-Liisa Perttulan toimittamat kauhujuttukirjat *Kuolleet eivät kurkistele* (1995), *Kehtolaulu luurangolle* (1996), *Puhelias pääkallo* (1997) sekä *Hirveä Halloween* (1999). Kokoelmien tarinoissa oli koomisia juttuja, mutta myös sellaisia, jotka olivat ala-asteikäiselle vähän turhan jänniä. Luin niitä silti pelonsekaisen kiehtomuksen vallassa, joskus kavereiden kanssa. Näin siis lastenkirjallisuudessa – aikuisille on toki aivan oma kauhutarinavalikoimansa, mutta aikuisten tarinoissa on paljon samaa henkeä.

Suomessa kauhutarinat ovat aina levinneet paljon enemmän suullisesti kansantarinoina kuin kirjallisesti (Nummelin 2012, 7), näin vielä nykyäänkin; jos vaikka illanistujaisissa tulevat kauhutarinat ja yliluonnolliset ilmiöt puheeksi, kuten olen itse havainnut niiden helposti tulevan, kaikki tietävät aina jonkun, jolle on käynyt tai väitetään käyneen jotakin yliluonnollista.

Japanissa kauhutarinoita kerrotaan kesäisin, jotta niiden aiheuttamat väritykset viilentäisivät oloa (ja japanilaiset kauhutarinat ovatkin todella karmivia, niistä lisää myöhemmin). Suomessa kauhutarinoita kerrotaan ympäri vuoden ja kaikenlaisissa tilanteissa, mutta niissä on aina tietynlainen ”leirinuotion” tuntu. Kauhutarinan kertoja haluaa vangita yleisönsä huomion ja herättää tunnereaktion, toisin sanoen kauhun värityksen – aivan kuten kauhuelokuvakin. Ja jos Suomessa jo lapsille on olemassa omat kauhutarinakirjat, niin voisi kuvitella, että kauhulle myös elokuvamuodossa olisi kysyntää.

Teen siis yhteenvedon näistä pohdinnoista: suomalaisiin vetoava kauhu on psykologista, se todennäköisesti liittyy yliluonnollisiin ilmiöihin, ja siinä on synkän melankolinen pohjavire. Nämä ovat tietysti hyvin yleispäteviä linjauksia – itse tarkentaisin kauhuteeman kenties johonkin luonnonilmiöihin liittyvään, kuten vaikkapa Suomen muinaisuskon jumaliin. Kuten Matti Paloheimo (2003, 85) toteaa kirjassa *Seksiä ja väkivaltaa – kysymyksiä elokuvatarkastajalle*: ”Aidoissa kauhuelokuvissa on kysymys kahden todellisuuden kohtaamisesta. Jotakin salatusta todellisuudesta murtautuu meidän arkitodellisuuteemme ja saattaa sen hämmennyksen ja pelon valtaan.”

Esimerkkinä vaikkapa tällainen juoni: tämän päivän Suomessa on pimeä ja kylmä talvi, ja mystiset voimat alkavat ottaa ihmisiä haltuunsa. Kyseessä ovat unohdetut muinaisjumalat, jotka (hieman Lovecraftin Suurten Muinaisten tapaan) haluavat kostaa syrjään joutumisensa Suomen kansalle. Elokuvassa ei nähtäisi silmitöntä veren roiskimista tai action-loikkimista, vaan kauhu olisi läsnä lähinnä hahmojen, ja sitä myötä katsojien, mielessä. Uhkana olisi kuolema, mutta myös oman tahdon ja itsemääräämisoikeuden menetys, joka ajatuksena varmasti on (demokraattisille ja itsenäisyyttään railakkaasti juhliville) suomalaisille epämiellyttävä.

3.2 Maassa maan kauhulla

Samoin kuin kaikki muutkin kulttuurilliset piirteet, kauhu voi olla erilaista eri maille ja kansoille – ja ainakin elokuvissa onkin. Yhdysvalloissa tunnetaan hyvin ainakin erilaiset kummitustalo-lähtöiset elokuvat sekä paljon käytetty ”ihmisryhmän jäsenet alkavat salaperäisesti kuolla yksi kerrallaan” -teema, jossa henkilöt ovat usein nuorisojoukko tai vaihtoehtoisesti heterogeeninen ryhmä sattumalta samaan paikkaan joutuneita ihmisiä.

Tästä ”teinikauhuksi” monesti kutsutusta genrestä on tehty myös eräänlainen metaelokuva *The Cabin in the Woods* (USA 2012), jossa nähdään tuttu kaveriporukan kokoontuminen syrjäiselle mökille, jossa he alkavat kuolla yksi toisensa jälkeen – mutta syyksi paljastuu se, että heitä kontrolloidaan salaperäisen maanalaisen järjestön kautta ja heidän kuolemillaan on rituaalinen merkitys.

Aiemmin mainitsemani japanilaiset kauhutarinat sekä -elokuvat käsittelevät usein aaveita. Monesti Japanin urbaanilegendoissa esiintyy jonkun ikävällä tavalla kuolleen ihmisen levoton henki, joka pyrkii tappamaan tielleen eksyneet onnettomat mitä karmeimmilla tavoilla. Esimerkkeinä mainittakoon Aka Manto, joka vaanii käymälöissä ja kysyy, haluaako pöntöllä istuja punaista vai sinistä paperia, valmiina tappamaan tämän vastauksesta riippumatta (Scary For Kids, <<http://www.scaryforkids.com/red-cloak/>>); Kuchisake-Onna, nuori nainen jolla on leikkausmaski silvottujen kasvojensa peittona ja joka pysäyttää lapsia kadulla kysyäkseen onko näiden mielestä kaunis; sekä Teke Teke, nainen joka kuoli tultuaan tönäistyksi junaradalle ja joka raahaa kahtia katkaistua ruumistaan öisillä kaduilla viikate kädessä silpoakseen kaikki tapaamansa ihmiset. (Cracked, <<http://www.cracked.com/funny-7186-8-scary-japanese-urban-legends/>>.)

Nämä aavetarinat ovat pelottavia suomalaisenkin mielestä, mutta toimisivatko samantyyppiset legendat Suomessa? Japanilaiset hirmut ovat kenties jollain tavalla liian järjestäytyneitä, liian kaavaa noudattavia – Suomessa useimpien kummitustarinoiden haamut eivät aja takaa mitään tiettyä tavoitetta, niiden tarkoitus on vain säikäyttää. Suomalaiset, niin sanoakseni, pelkäävät pelkoa itsessään. Japanissa kuitenkin henget edustavat lähes aina kuoleman uhkaa. Maan kauhuelokuvakulttuuri on myös runsasta. *Ring* (*The Ring*, USA 2002), amerikkalainen uusintaversio japanilaisen Hideo Nakatan ohjaamasta *Ringu*-elokuvasta (Japani 1998), teki japanilaiskauhusta laajalti tunnustettua, ja erityisesti Nakatan elokuvia versioitiin paljon länsimaiselle yleisölle sen vanavedessä.

Kuvio 5. Mirva Kurkivuori 2015

Minulle tuli lievänä yllätyksenä, että Ruotsissa ja Norjassa ei ole lopulta tehty kovinkaan paljon enempää kauhuelokuvia kuin Suomessa. Tiedonhakuni perusteella väittäisin kuitenkin, että skandinaavisilla naapureillamme on ansioluettelossaan enemmän ”vakavasti otettavia” kauhuelokuvia, vaikka muutamia komediallisia pätkiä löytyykin. Norjassa on tehty useita amerikkalaistyyllisiä kauhuleffoja nuorisojoukkoineen ja ihmis-

jahteineen, mutta Norjassa luonto on usein isossa roolissa (Category: Norwegian Horror Films. Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Norwegian_horror_films>).

Ruotsissa on käytetty maan mytologiaa hyväksi elokuvassa *Vittra* (Ruotsi 2012), jossa samanniminen luonnonhenki alkaa vainota mökillä lomailijoita. Muuten useat ruotsalaisista kauhuelokuvista tuntuvat käsittelevän hulluutta ja psykologisia ongelmia. Onpa Ruotsissa tehty kolme vampyyrielokuvaakin: *Frostbitten* (Ruotsi 2006), *Låt den rätte komma in* (Ruotsi 2008) sekä *Vampyrer* (Ruotsi 2008). (Category: Swedish Horror Films. Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Swedish_horror_films>.) Aluksi ajattelin, että pohjoismainen vampyyrielokuva kuulostaa loistavalta idealta – vampyyrit kun tunnetusti viihtyvät pimeässä. Sitten tulin ajatelleeksi, että yöttömät yöt tarkoittaisivat sitä, että vampyyrien pitäisi nukkua kesähorrosta.

3.3 Risto Räppääjä ja puukkojunkkarit

Jos hyväksymme sen, että Suomessa tehdään erittäin vähän kauhua, kysymys kuuluu: mitä täällä sitten oikeastaan tehdään? Seuraavan sivun taulukossa esitellään värikoodattuna vuosien 2010-2013 katsotuimpien suomalaiselokuvien genrejaottelu (Suomen Elokuvasäätiö: Vuositilastot. <<http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/>>).

Taulukkoa (taulukko 2, seuraavalla sivulla) tutkiessa selviää äkkiä, että kotimaisten katselukokemusten kärjessä ovat komediat. Jokaisen tässä tarkastellun vuoden 20 katsotuimman kotimaisen elokuvan joukossa on vähintään viisi komediaa – toisin sanoen ainakin neljäsosa suosituimmista suomalaiselokuvista on komedioita. Kannattaa tosin pitää mielessä, että listassa on päällekkäisyyksiä niiden elokuvien osalla, jotka ovat ilmestyneet loppuvuodesta ja päässeet siksi kahtena vuonna katsotuimpien listalle. Myös draamaelokuvat ovat suuressa tilauksessa suomalaisten katsojien joukossa. Melko usein niin suosituimpien komedioiden kuin draamojenkin aihepiirit keskittyvät ihmissuhteisiin.

Taulukko 2:n genret värikoodeittain:

Dokumentti	Rikosdraama
Lastenelokuva	Musikaali
Komedia	Jännitys
Draama	Sotaelokuva

Taulukko 2. Suomen katsotuimmat kotimaiset elokuvat 2010-2013.

2010	2011	2012	2013
Napapiirin sankarit	Vares - Pahan suudelma	Risto Räppääjä ja Viileä Venla	21 tapaa pilata avioliitto
Risto Räppääjä ja polkupyörävaras	Le Havre	Tie Pohjoiseen	Rölli ja kultainen avain
Prinsessa	Vares - Sukkanauhakäärme	Puhdistus	Leijonasydän
Havukka-ahon ajattelijä	Hella W	Iron Sky	Vuonna 85
Rare Exports	Pussikaljaelokuva	Varasto	Selänne
Sisko tahtoisin jäädä	Vares - Huhtikuun tytöt	Niko 2 - lentäjäveljekset	Tumman veden päällä
Jos rakastat	Veijarit	Härmä	Metsän tarina
Täällä Pohjantähden alla II	Napapiirin sankarit	Nightmare - painajainen merellä	Juoppohullun päiväkirja
Täällä Pohjantähden alla	Rare Exports	Vuosaari	8-pallo
Reindeerspotting	Missä kuljimme kerran	Vares - Kaidan tien kulkijat	Ella ja kaverit
Harjunpää ja pahan pappi	Elokuu	Vares - Pimeyden tango	Kaappari
Miesten vuoro	Kotirauha	Kulman pojat	Ella ja kaverit 2 - Paterock
Veijarit	Syväälle salattu	Vares - Uhkapelimerkki	Kekkonen tulee!
Vesku	Roskisprinssi	Miss Farkku-Suomi	Ainoat oikeat
Muumi ja punainen pyrstötähti	Herra Heinämäki ja Leijonatuuliviiri	Kohta 18	Mieletön Elokuu
Kohtaamisia	Hiljaisuus	Juoppohullun päiväkirja	Isänmaallinen mies
Paha perhe	Varasto	Hulluna Saraan	Rakkauden rasvaprosentti
Vähän kunnioitusta	Tuntematon emäntä	Kuningas Litmanen	Nightmare - Painajainen merellä
Auf Wiedersehen Finnland	Maaginen kristalli	Ella ja kaverit	Kaikella Rakkaudella
Mitä meistä tuli	Eetu & konna	Rouva Presidentti	Oppipoika

Lastenelokuvien ja dokumenttien suuri määrä on kenties hieman yllättävä. Listalta löytyy niin näyteltyjä kuin animoitujaakin koko perheen elokuvia, ja lisää tehdään koko ajan – esimerkiksi Risto Räppääjä -sarjassa on jo viisi elokuvaa (Risto Räppääjä. Wikipedia <http://fi.wikipedia.org/wiki/Risto_R%C3%A4pp%C3%A4j%C3%A4>). Suomi on tietysti maa, jossa lasten hyvinvoinnista pidetään tarkasti huolta, ja miksei elokuvakulttuuri olisi osa hyvinvointia?

Listassa nähtävät dokumenttielokuvat kertovat liki poikkeuksetta Suomesta, suomalaisesta kulttuurista taikka suomalaisista julkisuuden henkilöistä. Maamme kansa on kiinnostunut itsestään, sankareistaan ja siitä, miltä arkipäiväiset asiat näyttävät elokuvakameran läpi.

Rikoselokuvien suuresta edustuksesta tällä aikavälillä vastaavat lähinnä yhdessä summassa julkaistut Vares-elokuvat. Muutamia jännäreitäkin löytyy, esimerkiksi aiemmalle kauhuelokuvalistallekin päässyt *Syvälle salattu* (Suomi 2011), joka kuitenkin tarkalleen ottaen luokitellaan psykologiseksi trilleriksi.

Teini-ikäisille suunnattu *Nightmare – Painajainen merellä* (2012), eli paljon julkisuutta saanut *Salatut elämät* -sarjan (1999-) hahmoille rakennettu elokuva, pärjasi hyvin tilastoissa. Kriitikoiden silmissä se ei kuitenkaan saanut suosiota. Esimerkiksi Dome.fi-elokuviasivuston kriitikko Olli Sulopuisto piikitteli elokuvaa seuraavalla tavoin:

Hetken aikaa tuntuu, että kyseessä on murhamysteeri, mutta kun jännitystä ei juurikaan rakenneta... oho, **MYSTINEN NAAMIOMIES ISKI TAAS!**... ei siitäkään oikein mitään tule. Salaisuus paljastetaan hyvissä ajoin, missä vaiheessa havahduin tajuamaan, että elokuva kestää vielä puoli tuntia. Jos 75-minuuttisen leffan aikana huomaa pelkäävänsä viimeistä 30 minuutin pätkää, kaikki ei ole kunnossa.

Jossain kai teinikauhuksikin nimetty tekele on sillä tavalla erikoinen, että genren tyypillisistä tunnusmerkeistä eli seksistä ja väkivallasta ei ole nähtävillä edes rippeitä. Seksiä kai teoriassa harrastetaan sen verran, että pikkarit ja napa vilahtavat, mutta edes huulikiilto ei suttaannu.

(Sulopuisto, arvostelu 4.12.2012)

Nightmaren ikäraja on 12 vuotta, mikä selittää sen, ettei valkokankaalla näytetä verta, vaikka ihmisiä kuoleekin – kyseisen ikärajan puitteissa myös 9-vuotiaat pääsivät katsomaan elokuvaa vanhempien kanssa. Tämä vaikutti päätökseeni olla laittamatta sitä kauhuelokuvalistalle. Kauhuelokuvan on tarkoitus olla pelottava, ja 9-vuotiaalle sopiva elokuva tuskin on sitä. Elokuvan ohjaaja Marko Äijö sanoi kesäkuussa 2012 Episodi-

lehdelle, että *Nightmare* ei ole kauhuelokuva, vaan trilleri. Perusteluna hän totesi, että elokuvassa ei ole yliluonnollisia elementtejä. (Huhtala, artikkeli 1.6.2012.)

Äijön kommentti särähti korvaani. Olen samaa mieltä siitä, että Salkkari-seikkailua ei ehkä voi laskea kauhuelokuvaksi, mutta mielestäni yliluonnolliset tapahtumat eivät missään nimessä ole kauhuleffan edellytys. Varmasti kauhugenren enemmistö käyttää yliluonnollisia elementtejä, mutta entäpä esimerkiksi sellaiset vanhat ja uudet klassikot kuin *Psyko* (*Psycho*, USA 1960), *Uhrilampaat* (*The Silence of the Lambs*, USA 1991), *Saw* (USA 2004), *The Hills Have Eyes* (USA 2006) ja *Puhdistuksen yö* (*The Purge*, USA-Ranska-Belgia 2013) – tai hieman vähemmän tunnetut *The Children* (Englanti 2008) sekä *Julian silmät* (*Los Ojos de Julia*, Espanja 2010)?

Mikään näistä ei sisällä yliluonnollisia elementtejä, mutta ne ovat objektiivisestikin katsoen pelottavia ja kauhuelokuvina onnistuneita. Ylipäättään minusta on suoraan sanoen hieman absurdia väittää, että kauhuelokuvan täytyy sisältää aaveita tai hirviöitä. Todellisesta elämästä löytyy yllin kyllin kauhua.

Minusta on oikeastaan sääli, että niin paljon suomalaisen elokuvateollisuuden aikaa ja resursseja käytetään yksinomaan komedioihin ja masentaviin ihmissuhdedraamoihin. Molemmat ovat toki tärkeitä genrejä, ja esimerkiksi komediat palvelevat sitä tarkoitusta, että ne piristävät ihmisiä synkkinä hetkinä, mutta ne tahtovat aina noudattaa samoja kaavoja. Kuinka monta kertaa keskivertokatsoja pystyy näkemään ”mies ja nainen rakastuvat, mutta heidän rakkautensa tiellä on Ongelma, joka eskaloituu viimeisessä näytöksessä ja loppu on onnellinen” -rakenteisen elokuvan ennen kuin tylsistyy lopullisesti? Tai vaihtoehtoisesti draaman, jonka teemana on ”nuoret etsivät itseään” tai ”perheen sisäiset konfliktit”?

Matti Paloheimo kommentoi teoksessaan *Seksiä ja väkivaltaa – kysymyksiä elokuvataarkastajalle* kauhuelokuvia tavalla, josta olen täysin samaa mieltä:

Kauhuelokuva on elokuvan peruslajityyppejä komedian, trillerin ja seikkailuelokuvan ohella. Suotavaa olisi, että sekä media, yleisö että viranomaiset ymmärtäisivät sen arvon. Monet elokuvahistorian kestävimmistä mestariteoksista ovat kauhuelokuvia – alkaen Friedrich Murnau'n *Nosferatusta* (1922) ja päättyen vaikkapa Stanley Kubrickin *The Shining – Hohto* -elokuvaan (1980). (Paloheimo 2003, 86)

Eräs suomalaisuuteen liittyvä sitkeä stereotypia on alkoholin vauhdittama puukkojunkkarimentaliteetti ja räyhääminen. Kalliossa asuvana ja Helsinginkadun menoa ikkunas-tani seuranneena voisin väittää, että stereotypia ei ole ihan tyhjästä peräisin. Kyseinen

käyttösmalli esiintyy myös monissa suomalaisissa elokuvissa, jopa niissä hyvän mielen komedioissa, ja stereotypia on tuttu myös muunmaalaisille, kuten esimerkiksi tanskalaisen sarjakuvapiirtäjä Humonin töistä (kuvio 6) voi nähdä. Voisi sanoa, että suomalainen elokuva ei ole täydellinen ennen kuin joku huutaa, humaltuu tai hakataan.

Kuvio 6. Tanskalainen Humon piirtää *Scandinavia and the World* -sarjisstrippejä, joissa seikkailevat eri maat ihmishahmoissa esitettynä. Ohessa Humonin näkemys Suomesta: vaihtelias puukonheiluttaja, jota pelkäävät kaikki paitsi Ahvenanmaa. (Dysfunctional Family. Scandinavia and the World <<http://satwcomic.com/dysfunctional-family>>.)

Olen pohtinut, johtuuko kauhuelokuvien vähyyys osin siitä, että väkivaltaa ja melankoliaa on yllin kyllin muissakin suomalaisissa elokuvagenreissä. Toisaalta, tunnen myös erittäin paljon ihmisiä, jotka eivät kestä katsoa kauhua lainkaan – joku näkee painajaisia, joku voi pahoin nähdessään verta, jonkun mielestä ne ovat vain korneja. Onko ongelma siis kysynnän puutteessa?

Mielestäni Suomessa ei ole tehty tilaa kauhuelokuville. Jos elokuvaohjaajat arastelevat kutsua teoksiaan kauhuksi ja elokuva-alan tukijärjestöiltä ei riitä rahaa genren rohkaisuun, niin jotain on tällä saralla pielessä. Suomessahan on aikanaan myös kielletty monia klassikoiksi katsottavia kauhuelokuvia, esimerkiksi *Carrie* (USA 1976), *Frankenstein* (USA 1931) ja *Ihmispaholaiset* (*Invasion of the Body Snatchers*, USA 1978) (Nummelin 2012, 8).

Valkoista peuraa (1952) pidetään suomalaisen kauhuelokuvan huippuhetkenä, ja se jo itsessään kertoo, että tilanne olisi ravistelun tarpeessa: elokuva on kenties hyvä, mutta nykyaikaisen katsojan silmissä siitä on kauhu kaukana. Kauhun lievittymisen tunnistaa myös Matti Paloheimo: ”Ajan kuluminen vaikuttaa erityisen selvästi kauhuelokuvien kohdalla ikärajoihin. Elokuvat, joita neljäkymmentä vuotta sitten pystyi tuskin katso-

maan, hymyilyttävät alkeellisilla tehosteillaan tänään, eivätkä siten edellytä enää korkeimpia ikärajoja.” (Paloheimo 2003, 89.)

Haluaisin tässä lainata myös otetta Sarjalan teoksesta *Salonkien aaveet*, jossa hän puolestaan lainaa englantilaisessa julkaisussa vuonna 1797 ilmestynyttä satiiripätkää kauhuromaanin kirjoittamisesta:

”Ota - Vanha ja puoleksi raunioina oleva linna.
 Pitkä maanalainen käytävä, jossa on paljon ovia, jotkut niistä salaisia.
 Kolme äskeittäin murhatun ihmisen ruumista.
 Saman verran arkuissa ja komeroissa olevia luurankoja.
 Kaulastaan köydessä riippuva vanha nainen, jonka kurkku on aukileikattu.
 Riittävä määrä salamurhaajia ja vaarallisia rikollisia.
 Melua ja vähintään 60 kuiskausta ja vaikerointia.
 Sekoita nämä keskenään ja laita kolmeen niteeseen, nautittaviksi missä tahansa virkistätymispaikassa ennen nukkumaanmenoa.”
 (*The Spirit of the Public Journals for 1797*, Sarjalan 2007, 179 mukaan)

Vaikka tässä on kyseessä satiiri, siinä voi nähdä tämän päivänkin kauhufaneille tärkeän pointin: kliseet kuluvat. Jos genre noudattaa jatkuvasti samoja kaavoja, se menettää mielekkyytensä, tässä tapauksessa pelottavuuden.

Kuvio 7. Mirva Kurkivuori, 2015

Ja toisaalta, Suomessa kauhuleffagenre on niin alikehittynyt, ettemme edes tiedä, miltä kliseet täällä näyttäisivät. Jos yritetään kuvitella joitain aivan tyypillisiä kauhumotiiveja Suomeen – ihmissusia, kirottuja ihmisiä tai vaikkapa niitä kesähorrostavia vampyyreja – mielikuvat ovat jopa hieman huvittavia pelottavan sijaan. Tämä johtuu vain ja ainoastaan siitä, että näitä asioita ei ole vielä koskaan tehty, joten emme osaa kuvitella niitä. Eikö olisi jo aika?

4 Suuren Suomalaisen Kauhuelokuvan resepti

4.1 Ainesosat

Jotta opinnäytetyöni ei jäisi pelkän moittimisen ja päivittelyn tasolle, haluan yrittää koostaa jonkinlaisen näkemyksen siitä, millainen kauhuelokuva Suomessa tulisi tehdä, jotta genre pääsisi jossain määrin jaloilleen ja saisi uutta arvostusta. Pitäen mielessä sen, että minkä tahansa elokuvan menestyminen riippuu aina myös sellaisista asioista, joihin sen tekijöillä ei ole valtaa, haluaisin parhaani mukaan suunnitella elokuvan, joka olisi sekä taloudellisesti menestynyt että katsojien pitämä. Samaan tietysti pyrkivät kaikki elokuvantekijät ja valitettavan harvoin onnistuvat, mutta koskaan ei tiedä kuka osuu kultasuoneen. En pidä alkuunkaan mahdottomana, että jonain päivänä toteuttaisinkin sen, mikäli sopiva tilaisuus löytyy.

Elokuvan teko on niin mittava ja elävä prosessi, että sen kuluessa en usko olevan lainkaan harvinaista, että tekijät kadottavat jossain määrin sen suunnan, johon alun perin ovat pyrkineet. Kuvauksissa raha ja aika ovat aina kriittisen tärkeitä, ja kiireessä tehdään helposti myönnytyksiä ja käytetään oikopolkuja. Tämä on täysin ymmärrettävää ja odotettavissa, mutta se ei saisi vaikuttaa niihin asioihin, jotka alun perin ovat tehneet projektista tekijöilleen merkityksellisen.

Mikä siis on olennaista Suurelle Suomalaiselle Kauhuelokuvalla? Tärkein ja suurin asia on tietysti se, että elokuva on pelottava – oikeasti pelottava. Ikinä ei voi miellyttää kaikkia ja ikinä ei voi myöskään pelottaa kaikkia, mutta jos edes suurin osa katsojista on sitä mieltä, että kyseinen kauhuelokuva on pelottava, se on käytännössä jo voittanut, sillä juuri siihen useimmat kauhugenren yritykset kaatuvat.

Toisekseen – ja tämä on ainakin minulle henkilökohtaisesti tärkeää – elokuvan täytyy olla visuaalisesti onnistunut. Suoraan sanoen sen täytyy olla kaunis. Ei niin, etteikö siinä voisi tapahtua rumia asioita, mutta niiden täytyy näyttää niin kauniilta, että kuvat painuvat katsojien ihaileville verkkokalvoille ja jäävät sinne kummittelemaan. Selventääkseni tarkoitustani, otetaan esimerkiksi vaikkapa ohjaaja Sam Mendesin elokuva *American Beauty* (USA 1999). Siinä tapahtuu epäilyksettä hyvinkin rumia asioita: keski-ikäinen mies fantasioi teinityöstä, vaimo pettää miestänsä ja isä pahoinpitelee poikansa. Elokuvan visuaalinen toteutus on kuitenkin niin loppuun saakka mietitty ja onnistuneesti toteutettu, että se on kaikesta huolimatta jäänyt mieleen kauniina.

Kauniilta näyttävään elokuvaan ei välttämättä tarvita mitään kikkailua tai erikoistehosteita, olennaista on värin, valon ja sommittelun harmonia. Kauhuelokuvassa on tietysti aivan omat perinteiset speksinsä valaistuksen suhteen. Kirjassa *Kun hirviöt heräävät* kauhuelokuvan valaistuksessa korostetaan vahvoja varjoja, pystysuoraan lankeavaa valoa sekä pimeyttä hallitsevana tekijänä (Kinisjärvi & Lukkarila 1986, 23).

Pimeys on epäilemättä tärkeä tekijä kauhuelokuvassa niin visuaalisella kuin henkiselläkin tasolla. Mutta minusta on myös selvää, että kauhu menettää hieman tehoa, jos kaikki on koko ajan synkkää ja pimeää. Mukana pitäisi olla edes hetken verran aurin-
gonvaloa, jotta pimeyden tuoma kontrasti sitten tehostuisi. Sama pätee henkiseen (juonelliseen) puoleen – jos elämä on jo valmiiksi kurjaa, kuinka paljon pahemmaksi se voi kauhuelementin myötä enää mennä? On parempi, jos lähtötilanne on edes jossain määrin onnellinen. Katsojan pitää myös voida samaistua tilanteeseen sillä tavalla, että herää ajatus: ”minullekin voisi käydä noin”. Siitä todellinen kauhu syntyy.

Samaistumisesta puheen ollen – äärimmäisen tärkeää mille tahansa elokuvalla on hahmojen rakentaminen. Jos katsoja ei välitä hahmoista, hän ei välitä elokuvasta. Kauhussa tämä on tuplasti tärkeää, koska jännitys pysyy yllä vain, jos katsoja *haluaa* hahmon selviävän. Kaikkien olennaisten hahmojen on syytä täyttää kaksi kriteeriä: syvyys ja kasvaminen.

Hahmot eivät voi olla pelkkiä passiivisia objekteja, joille asiat tapahtuvat, vaan heillä täytyy olla tavoitteita, unelmia ja mielipiteitä, vaikka ne kaikki eivät olisikaan itse tarinan kannalta äärettömän olennaisia. Hahmojen olemassaololle pitää olla myös oikeutus. Jos jonkun hahmon ainoa tehtävä tarinassa olisi juosta pakoon ja näyttää pelokkaalta,

pitää miettiä onko hänen läsnäolonsa tarinan kannalta välttämätöntä. Toisin sanoen hahmojen pitää olla realistisia, ja sitä tarkoittaa syvyys.

Kasvaminen puolestaan merkitsee sitä, että hahmo muuttuu tarinan aikana. Jos hänelle tapahtuu kamalia asioita, kuten kauhuelokuvassa voidaan olettaa tapahtuvan, hän ei voi pysyä muuttumattomana. Yleensä kyseessä on henkinen muutos – hahmo kokee kauhuja ja kenties menetyksiä ja tulee sen myötä esimerkiksi synkäksi, pelokkaaksi, vihaiseksi tai epäileväiseksi. Muutos voi olla myös fyysinen, jos hahmon kimppuun esimerkiksi hyökätään ja siitä jää jäljet.

Kaiken tämän taustalla on tietysti tarina. Tarinan pitää temmata mukaansa: sen pitää olla yllättävä ja tuoreen tuntuinen, mutta kuitenkin niin ymmärrettävä, että katsoja ei joudu jälkeempään katsomaan Wikipediasta, mistä elokuvassa oikeastaan oli kyse. Tämän saavuttaminen ja kaiken pitäminen hyvässä tasapainossa vaatii paljon aivotyötä ja erinomaista kommunikaatiota käsikirjoittajan ja ohjaajan välillä, mutta mahdotonta se ei ole.

Olisin taipuvainen tässä kokeellisessa kauhuelokuvan reseptissäni käyttämään aiemmin, luvussa 3.1, mainitsemaani juonialkiota. On siis talvi, ilmassa on kaamosmasenuksen tuntua, päähenkilö elää tavallista elämäänsä, mutta sitten jokin muuttuu. Ihmiset alkavat käyttäytyä oudosti, ympäri maata alkaa esiintyä erikoisia luonnonilmiöitä, kummallinen käytös leviää ja päähenkilö alkaa pelätä turvallisuutensa puolesta. Hän saa selville, että tapahtumien takana ovat ikivanhat voimat, joita tavalliset kuolevaiset eivät pysty vastustamaan, ja joutuu ottamaan vastaan kohtalonsa. Hyvin dramaattista – mutta kuka on tämä päähenkilö, ja mitä hänelle tapahtuu?

4.2 Sekoitussuhde

Kuten minä ja varmasti useimmat kauhuelokuvien harrastajat olemme todenneet, pelottavinta kauhuilua eivät edusta verta ja suolenpätkiä tursuavat splatter-leffat vaan psykologinen kauhu. Eräs pelottavimmista kauhuteemoista on minuuden ja itsehallinnan menettäminen. Niin ikään, ainakin jos minulta kysytään, karmivaa on ajatella, mihin kaikkeen ihmismielen synkimmät nurkat pystyvät. Tätä ihmisen sisäistä pimeyttä käsiteli jo mm. Victor Hugo teoksissaan, joista *Heimdall*-julkaisu totesi vuonna 1830, että ne edustavat ”halua elää kalmanhajussa ja ummehtuneissa vankiloissa, halua leikellä sielun koko sisusta, paljastaa ihmisolennon koko yöpuoli” (Sarjala 2007, 46).

Ajatellaanpa siis, että kun muinaisjumalat – esimerkiksi ylijumalat Ukko ja Akka, vedenhaltijatar Vellamo sekä metsänhaltijat Tapio ja Mielikki tyttäreineen – ottavat kostohimoissaan suomalaisten sieluja haltuunsa, he eivät varsinaisesti riivaa näitä demonityyliin, vaan pikemminkin löytävät heidän ikävimmät luonteenpiirteensä ja vahvistavat niitä, kunnes kirottu ihminen on enää vain varjo omasta itsestään, vihan ja riidanhulun täyttämä olento. Ihmisten itsekkyyks, tuhovimma ja pahantahtoisuus kasvavat, ja sitä myötä maa alkaa vaipua kohti tuhoa.

Tämä alkaa tietysti vähitellen, ensin vaikuttaa vain siltä, että jokin on hieman vinksaltaan, mutta on vaikea sanoa, mikä. Mutta pian asiat alkavat mennä toden teolla pieleen, ihmisiä alkaa kuolla eikä kukaan tunnu pystyvän auttamaan, ja myös luonto näyttää kääntyneen Suomea vastaan rajumyrskyjen, kuolevien kasvien ja kaatuvien puiden myötä. Mielestäni luonnon käyttäminen kauhuelementtinä suomalaisessa elokuvassa on jokseenkin tärkeä pointti, sillä suomalaiset ovat aina olleet hyvin läheisiä luonnon kanssa. Se mahdollistaa myös paljon aiemmin mainittua visuaalista herkkua ja hienoja valotilanteita. Joka tapauksessa, tämän kaiken keskellä päähenkilö alkaa olla peloisaan, yrittää löytää vastauksia ja pohtii, miksei häntä itseään ole kirottu.

Kuvio 8. Mirva Kurkivuori 2015

Siitä pääsemmekin päähenkilöömme. Vai pitäisikö heitä olla useampia? Kenties. Heidän sukupuolensa ja ikänsä eivät liene tähänastisen juonen kannalta valtavan olennaisia, mutta vaikuttavat tietysti aina yleisön ensivaikutelmaan elokuvasta. Tämän mielessä pitäen tekisin selkeän irtioton teinikauhuelokuvaan ja tekisin päähenkilöistä hieman vanhempia, sanotaan 30-40-vuotiaita. Naiset ovat perinteisesti olleet kauhuelokuvan genren pääosissa jokseenkin hyvin edustettuina; tämänkin elokuvan päähenkilöt olen nähnyt mielessäni naisina. Sanotaan vaikka, että se henkilö, jota tarina pääasiassa seuraa, on tavallinen, työssäkäyvä perheetön nainen.

Kutsutaan häntä Sankariksi – vaikka Sankari ei ole kovin sankarimainen. Hän on hieman elämän katkeroittama, yksinäinen ja masentunut, mutta elää normaalia elämää, pitää itsestään huolen eikä jaksaa juuri välittää muista. Hänen paras ystävänsä – Apuri – on myös nainen. Hieman nuorempi, kauniimpi ja itsevarmempi, vaikkakin yksineläjä kuten Sankarikin. Naiset ovat tunteneet toisensa kouluajoista saakka, ja he ovat tärkeitä toisilleen, vaikka Sankari huomaakin joskus kadehtivansa Apurin elämää eikä oikein tiedä, miten he ovat pysyneet ystävinä kaikki nämä vuodet.

Tyypillisesti elokuvan alussa näytetään henkilöiden normaalia elämää ennen kuin ensimmäinen juonenkäänte tapahtuu. Tämä pätee myös kauhuelokuvaan. Mutta jos nykypäivänä haluaa todella saada kauhuyleisön säikähtämään, pitää hieman rikkoa kaavoja ja odotuksia. Ensimmäiset merkit ongelmista näkyvät siis jo ensimmäisessä kohtauksessa, vaikkakin lievinä.

Esimerkiksi: Sankari on kaupan kassajonossa tylsistyneen näköisenä. Vuoronsa tullessa hän tervehtii myyjää, mutta tämä ei vastaa, skannaa vain Sankarin ostokset ja katsoo alas. Sankari on hieman närkästynyt, kun kassa ei myöskään sano hänen ostoksensa loppusummaa ääneen. Eikä oikeastaan mitään muutakaan, tuijottaa vain vihaisesti ja osoittaa kortinlukuautomaattia. Sankari maksaa ostoksensa ja toivottaa pistävän äänekkäästi hyvää päivänjatkoa, mutta kassa vain ynähtää vastaukseksi. Ulostuessaan Sankari näkee juopon kodittoman oksentamassa rajusti kadunkulmassa.

Synkeän suomalainen lähtökohta, vaikka itse sanonkin. Siitä elokuva jatkuisi ”normaalin” elämän kuvauksena, vaikka asiat tuntuisivat olevan hiukan omituisesti. Ihmisten voimistuneet huonot luonteenpiirteet alkaisivat vallata yhä enemmän alaa. Tämä vaikuttaa eri ihmisillä eri tavoin: joku muuttuu vihaisemmaksi, joku vetäytyy täysin kuoreensa, joku alkaa häiriköidä ihmisiä kadulla.

Sankari kuulee huolestuttavia uutisia Suomessa leviävästä mystisestä puutaudista, joka tappaa kokonaisia metsiä. Hän alkaa yhdessä Apurin kanssa kiinnittää huomiota ihmisten omituiseen käytökseen. Jotkut ihmiset vaikuttavat yhä normaaleilta, mutta he alkavat olla vähemmistössä. Tapahtuu ikäviä välikohtauksia: joku yrittää hyökätä Sankarin kimppuun kadulla. Hänen kerrostalonaapurinsa seisoo tuntikausia rappukäytävässä mutisemassa itsekseen.

Lopulta tilanne kärjistyy – kenties joku murtautuu Sankarin kotiin? Hän todistaa murhaa syrjäkujalla? Joka tapauksessa hän ja Apuri hyppäävät autoon ja lähtevät ajamaan kohti pohjoista, suuntanaan syrjäseutu, jossa on mahdollisimman vähän ihmisiä. Sankaria odottaa kuitenkin yllätys: auton hajottua Apuri ehdottaa, että he suunnistavat metsään, ja Sankari eksyy hänestä. Aikansa metsässä rämmittyään Sankari saapuu lopulta paikkaan, jossa kohtaa joukon ihmisiä, tai ihmisen näköisiä olentoja – kauniita mutta kauhistuttavia. He esittäytyvät: Ukko Ylijumala, Akka, Tapio ja niin edelleen. Apuri on heidän joukossaan; hän on oikeasti Tapion tytär Tellervo.

Sankari on äärimmäisen kauhuissaan; hän ymmärtää olentojen voimat ja haluaa tietää, mistä on kyse. Tellervo selittää, että aikanaan suomalaiset tiesivät heidät oikeiksi jumaliksi, mutta unohtivat heidät sitten, ja he haluavat ottaa paikkansa takaisin. Metsien tuhoaminen oli suunniteltu, jotta suomalaiset edes pienen hetken ymmärtäisivät, miten paljon he ovat riippuvaisia luonnostaan. He kasvattavat uudet metsät käden käänteessä, kunhan Suomi on oppinut läksynsä. Maa tulee aloittamaan uuden aikakauden, jossa kuolevaiset tietävät, keille heidän uskollisuutensa ja kunnioituksensa kuuluu.

Sankari on hämillään: entä hän, miksi kirous ei vaikuta häneen, miksi Tellervo tekeytyi hänen ystäväkseen, mikä hänessä on erikoista? Olennot nauravat makeasti: ei Sankarissa ole mitään erikoista. Kirous vaikuttaa eri ihmisiin eri tahdissa, ja ottaa ensimmäisenä herkkätunteiset, empaattiset ja onnelliset. Sankari oli jo valmiiksi itsekäs ja katkeera, joten hänen korruptoimiseensa ei vaadita paljoa. Ja kaikki jumalat ovat esiintyneet ihmisen hahmossa seuratakseen kuolevaisten elämää, on silkkää sattumaa että Tellervo päätyi Sankarin ystäväksi.

Tämän kuultuaan Sankari menettää toivonsa, ja elämän tarkoituksettomuus iskee häneen voimakkaasti. Hän sanoo masentuneena, ettei halua elää jumalten tavoittelemassa maailmassa, jossa hänen oma tahtonsa voidaan riistää milloin vain. Hymyilevä Ukko

toteaa, että se ei ole mikään ongelma, ja pelko ehtii välähtää Sankarin katseessa vain lyhyesti ennen kuin hän kaatuu kuolleena maahan. Ja jumalat jatkavat neuvonpitoaan häiriintymättä.

Tämä on vain keveä outline elokuvan juonelle. Pääjuonen rinnalle tarvitaan tietysti muutakin tarinaa (ei kuitenkaan rakkaustarinaa, sillä ainoa turha rakkaustarinaa rai-vostuttavampi asia elokuvissa on turha kolmiodraama). Kauhuelementit eivät myöskään pääse synopsiksessa aivan oikeuksiinsa, koska elokuvan henkeen kuuluisi, että ne pohjaavat paljolti elokuvan audiovisuaalisuuteen; ahdistavaan ja pelottavaan musiikkiin ja kuviin.

Elokuva ei voi loppua onnellisesti – se neutraloisi pelon ja sitä myöten kauhuelokuvan tarkoituksen. Kun kauhuelokuva loppuu onnellisesti, katsoja voi huokaista helpotuksesta ja heittää sen mielestään, kategorioiden sen kauhut osastoon ”tuosta voi selvitä”. Kun kauhuelokuva loppuu tuhoon, katsoja kokee järkytyksen, joka parhaassa tapauksessa jää kummittelemaan hänen mieleensä pitkäksi aikaa, ja elokuvan uhat tuntuvat todellisemmilta ja käsinkosketeltavammilta.

Kuvio 9. Mirva Kurkivuori, 2015

5 Lopuksi

Mitä tästä kaikesta siis jäi käteen? Arvelen, että olen ainakin saanut aivan uudenlaisia näkökulmia niin kauhukulttuuriin kuin yleiseen suomalaiseen elokuvamaisemaan. Osaan nyt perustella paremmin näkemykseni siitä, miksi ja millaisia kauhuelokuvia Suomessa olisi suotavaa tehdä enemmänkin. Olen perehtynyt erilaisiin kauhuteemoihin ja kaikenlaisiin hirviöihin – ja säikähtänyt välillä postin tipahtamista luukusta erityisen hyytäviä juttuja luettuani. Olen saanut inspiraatiota ja ideoita, jotka pistän tarkasti talteen tulevaa käyttöä varten. Toivon, että myös tämän lukija on saanut lukemastaan irti uutta, mielenkiintoista informaatiota ja tuoreita näkökantoja.

Tämän nimenomaisen opinnäytetyön teossa haasteena oli ilman muuta aineiston vähyys, mutta se oli toisaalta myös positiivinen asia, sillä se auttoi rajaamaan näkökulmaa. Loppujen lopuksi aineistoni oli melko sekalainen kokoelma lähdeaineita ja nettisivuja, sillä minulla oli jokseenkin vahva visio siitä, mitä asioita halusin käsitellä, ja lähdin etsimään aineistoa melkein vain kävelemällä kirjaston elokuvateoshyllylle ja katselemalla, mitä sieltä löytyy. Suurin haaste oli henkilökohtainen elämäntilanteeni, joka ei ole tänä keväänä ollut varsinaisesti optimaalinen näin suuren työn toteuttamiselle, mutta olen tehnyt parhaani siitä huolimatta.

Tekemäni tutkimustyö on lopulta vain pintaraapaisu tähän kiehtovaan aiheeseen. Tiedän, etten ole ainoa, jota ajatus uusista suomalaisista kauhuelokuvista kutkuttaa, ja toivoisin, että aiheesta keskusteltaisiin enemmän. Vaikka opinnäytetyöni onkin vain lyhyt katsaus Suomen kauhukulttuuriin ja tuskin tulee saamaan kovin laajaa lukijakuntaa, en aio unohtaa aihetta.

Elokuvan tekeminen – oli kyseessä sitten parin kaveruksen ja yhden kameran kokoinen tuotanto tai Hollywoodin megateos – on aina jossain määrin onnenkauppaa. Hyvällä suunnitelmalla, ja erityisesti hyvällä perusidealla, voi kuitenkin päästä jo pitkälle. Olen nyt opiskellut elokuva- ja televisioalaa neljä vuotta ja ollut mukana laajahkossa kotimaisessa tv-tuotannossa. En kuvittele hetkeäkään, että se tekisi minusta jollain lailla pätevän omakätisesti mullistamaan suomalaisen kauhuelokuvaskenen, mutta olen ainakin saanut paljon arvokasta kokemusta alan haasteista ja käytännöistä, ja minulla on kiinnostusta aiheeseen. Ja jos kukaan muu ei ota asiakseen pyyhkiä pölyjä kotimaisen kauhuelokuvan päältä, niin miksipä en voisi tarttua itse haasteeseen sopivan hetken tullen?

Elokuvat, jo yleiskäsittteenäkin, ovat paljon enemmän kuin viihdykettä tylsistyneille ihmisille. Olen nähnyt ja kokenut omakohtaisesti, miten elokuvat tuovat ihmisiä yhteen ja erottavat heidät, miten ihmiset omistavat huimasti aikaa, energiaa ja rahaa lempielokuviensa maailmihin syventyäkseen, ja miten voimakkaita tunteita elokuvat voivat herättää – iloa, surua, vihaa ja pelkoa.

Pelottavat elokuvat ovat tässä suhteessa aivan yhtä merkittäviä kuin muutkin, ja ehkä jopa erityisen merkittäviä, sillä ne usein auttavat ihmisiä tyydyttämään uteliaisuuttaan kammottavien asioiden suhteen ilman, että niitä tarvitsee kohdata oikeassa maailmassa. Ne antavat meille tilaisuuden käsitellä omia sisäisiä demoneitamme ja pelkojamme suhteessa siihen, mitä näemme valkokankaalla. Toisin sanoen kauhuelokuvat ovat puhdasta terapiaa, ja sitä voitaisiin suomalaisille suositella enemmänkin.

Yksi mies sanoi, ett'ei hän ollut koskaan nähnyt pirua. Toinen sanoi: "Hirtä itsesi, niin kyllä sen näet." Se meni metsään ja reilasi isoonvarpaa-seensa nuoran ja laski kuusen oksaan killumaan. Piru tuli sitten ja sanoi: "Älä siihen päähän pane, pane toiseen päähän!" Mies päästi itsensä irti ja sanoi: "Ei minun ollut mieli itseäni kuolettaman, mutta tahdoin vaan sinut nähdä."

-Oriveteläinen paholaistarina vuodelta 1894 (Purola 2011, 127).

Lähteet

Alanen, Antti (toim.) 2012. Elokuva ja psyyke 3: Tarinan lumous. Juva: Bookwell Oy.

Altman, Rick 2002. Elokuva ja genre. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Blabbermouth 2015. Finnish Postal Service To Honor NIGHTWISH, CHILDREN OF BODOM, APOCALYPTICA, HIM On Stamps. Blabbermouth.net [verkkolehti]. <http://www.blabbermouth.net/news/finnish-postal-service-to-honor-nightwish-children-of-bodom-apocalyptic-him-on-stamps/> (luettu 16.4.2015)

Blood Ceremony Films: elokuvat. Blood Ceremony Legion. http://www.bloodceremony.net/films_menu.php?mi=2 (luettu 12.3.2015)

Category: Norwegian Horror Films. Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Norwegian_horror_films (luettu 2.4.2015)

Category: Swedish Horror Films. Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Swedish_horror_films (luettu 2.4.2015)

Griffin, Erika. 8 Scary Japanese Urban Legends. Cracked [verkkójulkaisu]. <http://www.cracked.com/funny-7186-8-scary-japanese-urban-legends/> (luettu 11.4.2015)

Haavisto, Sami 2011. Blood, boobs and 10 year hell of making movies: Suomifilmin alamaailma. Vantaa: Blood Ceremony Books.

Huhtala, Jussi 2012. Salatut elämät -leffa on teinitrilleri, ei kauhuelokuva. Episodi [verkkolehti]. <http://www.episodi.fi/uutiset/salatut-elamat-leffa-on-teinitrilleri-ei-kauhuelokuva/> (luettu 2.4.2015)

Kelley, Michael 2013. Which Countries Have The Most Heavy Metal Bands Per Capita? Slate [verkkolehti].

http://www.slate.com/blogs/business_insider/2013/11/12/map_of_heavy_metal_bands_by_country.html (luettu 16.4.2015)

Kinisjärvi, Raimo & Lukkarila, Matti (toim.) 1986. Kun hirviöt heräävät: kauhu ja taide. Oulu: Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva.

Nummelin, Juri (toim.) 2012. Hallusinatsioneja: Vanhoja suomalaisia kauhutarinoita. Turku: Faros-kustannus Oy.

Paloheimo, Matti 2003. Seksiä ja väkivaltaa: kysymyksiä elokuvatarkastajalle. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Purola, Mari (toim.) 2011. Suomalainen piru: Paholainen kansanperinteessä. Riika: InPrint.

Quotes about horror. Goodreads. <http://www.goodreads.com/quotes/tag/horror> (luettu 10.2.2015) (johdannon Stephen King -sitaatti)

Risto Räppääjä. Wikipedia.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Risto_R%C3%A4pp%C3%A4j%C3%A4 (luettu 2.4.2015)

Sarjala, Jukka 2007. Salonkien aaveet: Varhaisin kauhuromantiikka Suomen kirjallisuudessa. Helsinki: Hakapaino Oy.

Sauna (vuoden 2008 elokuva). Wikipedia.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Sauna_%28vuoden_2008_elokuva%29 (luettu 12.3.2015)

Scary For Kids 2014. Red Cloak. Scary For Kids [nettisivu].

<http://www.scaryforkids.com/red-cloak/> (luettu 11.4.2015)

Sulopuisto, Olli 2012. Arvostelu: Nightmare – painajainen merellä ei pelota, jännitä tai huvita. Dome.fi [verkkolehti]. <http://dome.fi/elokuvat/arvostelut/arvostelu-nightmare-painajainen-merella-ei-pelota-jannita-tai-huvita> (luettu 2.4.2015)

Suomalaiset kauhuelokuvat kautta aikojen: keskustelu 2011-2014. H.P. Lovecraft – Historiallinen Seura ry.

<http://www.lovecraftseura.net/index.php/fi/component/kunena/17-elokuvat-ja-pelit/206-suomalaiset-kauhuelokuvat-kautta-aikojen?limitstart=0> (luettu 11.3.2015)

Suomalaisten muinaiset jumalat. Wikipedia.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomalaisten_muinaiset_jumalat (luettu 18.4.2015)

Von Bagh, Peter 2005. Suomalaisen elokuvan uusi kultainen kirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Vuositilastot: Vuoden katsotuimmat 2010-2013. Suomen Elokuvasäätiö.

<http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/> (luettu 2.4.2015)

--

ELOKUVAT

Sauna. 2008. Iiro Küttner. AJ Annila. Suomi: Bronson Club / Jesse Fryckman, Tero Kaukoma. 83 min.

The Cabin in the Woods. 2012. Joss Whedon, Drew Goddard. Drew Goddard. USA: Mutant Enemy Productions, Lionsgate Films / Joss Whedon. 95 min.

Valkoinen peura. 1952. Erik Blomberg, Mirjami Kuosmanen. Erik Blomberg. Suomi: Junior-Filmi Oy / Aarne Tarkas. 74 min.